

BENEDEK KATALIN

VÁNDOR ÉS FOTOGRÁFUS

Szabó Zoltán kiállítása Zalaegerszegen

Henri Matisse, a kiváló francia festő írja egyhelyüft: „Ha jóízű ember űzi, a fénykép művészetként hat. A fényképész oly kevésbé avatkozzék be amennyire csak lehet, hogy ne vesszen el az az objektív báj, amellyel a tárgy természetszerűen rendelkezik. A fotográfia rögzítsen és nyújtson dokumentumokat nekünk.” Szabó Zoltán túristaromantikát elhagyó fotóira is érvényes az idézet. Degas, a nemkevésbé híres impresszionista, gyakorlatban avatta egymást segítő társakká az ecsetet és a kamerát. Példaként említem a „Lepic vicomte és lányai átmennek a Concorde téren” című alkotását, melyhez számos pillanatfelvételt készített.

Honfitársunk a hegykoszorúba zárt édesvízi tengerről, a Bajkál tóról, környezetéről, lakóinak hitvilágáról készít lenyomatot. Vele együtt fedezzük föl e végenincs tájat, a tiszta forrást, ahol a sámánizmus a zord mindennapok része, ahol - Barguzinban - Petőfi Sándor emlékét kegyelettel őrzi a múzeum, az emberek kollektív emlékezete verbálisan idézi verseit. Igen, Szabó Zoltán ide is eljutott. Elvetődött már Ázsiába, többek között Indiába, Kínába, Pakisztánba, lencsevégre kapta a maják távoli évezredeiben gyökerező, a mában továbbélő kultúra eleven nyomait. Néhány felejthetetlen szép felvétele már tanúskodott élményeiről a zsinagógabeli latin-amerikai tárlaton.

Mégis, van abban valami racionálisan alig magyarázható sorszerűség, ami eddig négy ízben hajtotta őt Szibériába. Vállalta az ismeretlen és kiismerhetetlen éghajlat, a megpróbáltatások, a mindennapi létért való küzdelem, gyakran életét kockáztató vészhelyzeteit. Kérdéseinkre válaszolnak ezek a fényképek és Szabó Zoltán szavai: „A lelki fejlődésem szempontjából nagyon fontos volt. Minden embert foglalkoztat, hogy hogyan kellene élni, hogyan szabad élni ebben a világban.”

Ezt a romlatlan, legendákkal, hiedelmekkel átszőtt északi vidéket kristály csillogásúnak érzékeljük. A hó, a jég, a félelmetes víz, a szélviharok látványát kísérő lidérchangok a sámánizmus mindennapi gyakorlatát ébren tartják. Egy olyan életformában, ahol a víz- és villanyszolgáltatás ritkaság, ahol a tó befagyott jege az úr, óriási lelkierőt ad a hit. Az útmenti áldozati helyeken ott hagyott ajándékok, a felajánlásként kilötyintett vodka, a fába faragott sámánszobor ezt tanúsítják. És Szabó Zoltán megértően érez rá a burjátok életét erősen befolyásoló kultikus szokásokra. Szinte felvételenként jelenít meg egy-egy gondolatkört. A *Sámántánc*, *Sámánüzenet*, *Sámánfok* hírmondói a babonákkal gazdag birodalomnak. Sok esetben találó címek sugallják e nép szellemiségét. Múltjuk mélyen gyökerezik és munkál az itt élő emberekben, hiszen már a Kr. e. első évezredből, a fejlett bronzkor idejéből vannak rá bizonyítékok. A szibériai sámánok fő feladata volt közvetíteni a földi emberek és a hatalmas égi szellemek között. Révületükben mesterien jeleníteték meg az égi utazást. A másik meghatározó vallási szál a kereszténység, elsősorban a sámánizmussal keveredett kereszténység. A mongol eredetű őslakosok lámaisták, de az orosz és ukrán betelepítések következtében a burjátok eléggé háttérbe szorultak. Egyidejűleg a pravoszláv vallást át-meg átszőtte a helybeliek hagyománya. Ennek a létnek egy töredékét rögzíti a *Krisztusvárók* látványa.

ALKONYATI PORTYA

Fotó: SZABÓ ZOLTÁN

ÉLETÚT

Fotó: SZABÓ ZOLTÁN

SZABÓ ZOLTÁN FOTÓI

A kiállító meglátásai nem párosulnak a kimódolt megkomponáltság, beállítottság megszokott ismérveivel. Ő úgy professzionista, talán ösztönösen, hogy az egyszeri pillanat frissessége dominál e színes felvételeken. Szabó Zoltánnak küldetéstudata és küldetése van: „Azt gondolom, hogy mi emberek tanulni jöttünk erre a világra. Megtanulni és megtalálni azt a helyet, ahol otthon lehetünk benne. Van, aki ehhez egyetlen lépést sem tesz, mégis sikerül neki. Vannak, akiknek el kell indulni, idegen földön érezni azt, ami otthon számukra láthatatlan maradt. Nekem mennem kell. Én ezekről a távolban észrevett és megélt pillanatokról készítek képeket.”

Ezernyi témát kínál a lenyűgöző természet, e lélegzetelállító táj, a víztükör, az óceánokat meghazudtoló viharok. Neve nem véletlenül jelent jakutul gazdag tavat. A partján élők szentnek tartják, bár tudományága, a bajkálológia igyekszik minél többet elosztani a körüllegő misztikus ködből. Érdeemes néhány mondat erejéig elidőzni a megdöbbentő adatok tartományában. E nagyformátumu vállalkozás és fotótermés értékét növelik a publikált tények: a Bajkál 25 millió éves, a Föld legöregebbje. A tudósok ezerötszáz itt élő fajt regisztráltak, ennek kétharmada sehol máshol nem található a világon. A tavon januárban kezd el hízni a jég. Először a lovasszónok és a motorosok, később az autók is rámerészkednek. 1904-ben az orosz-japán háború idején vasút is járt rajta.

Az egymásnak feszülő roppant természeti erők, a látvány csodája és a lehetetlen körülmények kölcsönösen támogatták az egyre tudatosabb fényképezést. Felvételeinek ízét ezek együttesen adják. Itt minden kocka megélt. Sok, nagyon sok munka van egy látszólag könnyedén elkatintott pillanatban. A víz különféle halmazállapotában és színekben, a hófehértől az ezüstösen csillogón át, a mély zöldek és kékek sokféle árnyalatáig tűnik elénk. A *Ragadozók* és a *Mohó nyelvek* kettős értelmű képszerűségükkel bepillantást engednek a hideg impériumába. Ez a nyugalom szinte már álombéli: „Ezüst fények csillogása,/ világ ezüst szöttese! / Alomvidék ez, varázslat / Látomás, ábrándvilág...” (Brjusov).

Idilli hangulatot áraszt a nemesen egyszerű népi faoromdíszű ablakban virágzó piros muskátli, vagy az idej sajtófotó-pályázat egyik díjnyertese, a *Tenger az ablak alatt*.

A szociofoto felé közelít az időbarázdált arcú pályaozról, a Transzszibériai vasút alkalmazottjáról készített portréfotó. Barázdáiból leolvasható az orosz nép minden nyomorúsága és fennköltége. Mint akit ittfeljített a 19. század! Orosz irodalmi emlékek, „A postamester” főhőse, Gogol, Tolsztoj, Csehov figurái élednek újra bennünk. A megragadott karakter tömören és töményen elmondja mindazt, ami egy ilyen Isten háta mögötti vidékről tudható. A *Vodkabú* piása az orosz életkép időtlen szereplője. A világ sebesség-hisztériájáról biztos nem sokat hallott, a kilátástalan valóságot ideig-óráig megszépítő öntudatlanság romboló elixirje még számára is elérhető. Talajvesztetten, vodkamagányban üldögél. Tehetségesen életszagú felvétel. Szabó Zoltántól megtudtam, hogy mennyire esélytelen arrafelé manapság a normális emberi élet. A dolgozók elvesztik állásukat, tartalékaikat élük fel. Kezdenek visszatérni a halászó - vadászó, gyűjtögető életmódhoz.

A komolygondolkodású és élesszemű fiatal vándor barangolásai nyomán kerek történet születik. Megszólal a Bajkál és beszél. Csodás regéket mesél és dalol földijeivel együtt. Testvérré vált a kép és a szó. Egyszer írásba foglalja valaki, falán éppen ez a nyugtalan fotográfus.